

^HYABANCI ÜLKED E İŞLENEN SUÇLARDA TÜRK MAHKEMELERİNİN YETKİSİ

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin AYDIN*

Öz

Bir devletin, siyasi sınırları içinde işlenen suçları soruşturabilmesi ve kovuşturabilmesi, egemenlik hakkının bir sonucu kabul edilmektedir. Ancak bir ülkenin başka bir ülkede işlenen suçlarla ilgili yargı yetkisi kullanabilmesi ancak istisnai hallerde söz konusu olabilmektedir. Türk Ceza Kanunu'na göre esas itibarıyla ülkesellik ilkesi kabul edilmiş olmakla birlikte evrensellik, şahsılık, ikame yargı ilkesi çerçevesinde vatandaşların hatta yabancıların bir başka ülkede işlediği bir kısım suçlarda Türk mahkemelerinin yargı yetkisine ve Türk kanunlarının uygulanabilirliğine imkân tanınmıştır. Bu çalışmada Türk Ceza Kanunu'nun yer bakımından uygulanması açısından kabul ettiği temel ilkelere değindikten sonra yabancı ülkede işlenen suçlarda Türk kanunlarının uygulanabilirliğinin koşulları ve Türk mahkemelerinin yargı yetkisi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Yabancı ülke, yabancı, Türk mahkemelerinin yetkisi, ülkesellik, şahsılık, evrensellik

AUTHORITY OF TURKISH COURTS FOR THE CRIMES THAT COMMITTED IN FOREIGN COUNTRY

Abstract

A state can investigate and prosecute crimes that are committed within its political borders and it considered as a result of right of independence. However, exercising the judicial power for the crimes that are committed in other country can be possible in the exceptional circumstances only. According to Turkish Criminal

^H Hakem incelemesinden geçmiştir.

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi (e-posta: haydin@fsm.edu.tr) ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5427-9348> (Makalenin Geliş Tarihi: 25.12.2018) (Makalenin Hakemlere Gönderim Tarihleri: 26.12.2018-15.01.2019/Makale Kabul Tarihleri: 15.03.2019-21.01.2019)

Code, as well as the fundamental principal is the principal of territoriality, within the scope of the universality, personality, the principal of substitution jurisdiction, authority of Turkish Courts and the applicability of Turkish laws has been allowed in some crimes committed by citizens and even foreigners in a foreign country. In this study, primarily the fundamental principles of Turkish Criminal Code have been mentioned from the point of the application of Turkish Criminal Code in regard to the authority and then the applicability of Turkish Laws and the authority of Turkish Courts for the crimes that committed in foreign country has been emphasized.

Keywords

Foreign country, foreigner, the authority of Turkish Courts, territoriality, personality, universality

GİRİŞ

Her devletin sahip olduğu egemenlik hakkı, işlenen suçlarla ilgili kovuşturma ve cezalandırma yetkisinin kapsamını belirleme hakkını da içerir¹. Bu hak çerçevesinde devletler, yabancılık ögesini taşıyan suçlara hangi koşullarda kendi kanunlarının uygulanacağını ve ulusal mahkemelerin hangi koşullarda bu suçlara bakabileceğini belirleyebilmektedir. Bununla birlikte uluslararası hukuk açısından bakıldığında devletin cezalandırma yetkisi sınırsız ve keyfi bir yetki olmayıp, gerek ulusal hukukta gerek uluslararası hukukta bir kısım sınırlamalara tabi tutulmuştur². Bu yetki madde bakımından, zaman bakımından, kişi bakımından ve olay bakımından sınırlanabileceği gibi yer bakımından da sınırlanabilmektedir³. Her devlet, yargı yetkisini kullanırken, başka devletin egemenlik hakkını tecavüz etmemek, bir yetki çatışmasına mahal vermemek, suçluların cezasız kalmamasını sağlamak, bunu yaparken bir kişiyi aynı eylemi nedeniyle birden çok kez cezalandırmamak gibi sınırlamalara riayet etmek zorundadır⁴. Bu sınırlara riayet edilmediği durumlarda devletler arasında yetki uyuşmazlıklarının çıkması kaçınılmazdır. Ceza hukuku bağlamında devletlerarası yetki uyuşmazlıkları, “suçun işlendiği yer”, “suçu işleyen kişi”, “suç tatbik olunacak kanun”, “bu kanunu uygulamaya yetkili makamlara” ilişkin olabilir⁵.

Yabancı ülkede işlenen suçlarda Türk kanunlarının uygulanması hususu, Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 8 vd. maddelerinde “*yer bakımından uygulama*” başlığı altında düzenlenmiş iken, bu suçlarda Türk mahkemelerinin yetkisi, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun (CMK) 14 vd. maddelerinde “*yabancı ülkede işlenen suçlarda yetki*” başlığı altında düzenlenmiştir. Her iki düzenleme arasında bağlantı bulunmaktadır. Türk Ceza Kanunu’nun 8 vd. maddelerinde geçen “*Türk kanunları uygulanır*” ifadesi, esas itibarıyla bahsi geçen suçlarda Türk mahkemelerinin yetkili olduğuna da işaret etmektedir.

Bu çalışmada Türk Ceza Kanunu’nun yer bakımından uygulanması açısından kabul ettiği temel ilkelere değindikten sonra yabancı ülkede işlenen suçlarda Türk kanunlarının uygulanabilirliğinin koşulları ve Türk mahkemelerinin yargı yetkisi üzerinde durulmuştur.

¹ **Külçür**, Erdem İzzet: Ceza Hukukunda Yer Bakımından Uygulama, Oniki Levha Yayınları, İstanbul 2017, s. 15; **İçel**, Kayıhan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul 2016, s. 151; **Aydın**, Devrim: Ceza Kanunlarının Yer Yönünden Uygulanması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 4, S. 94, Ankara 2011, s. 132.

² **Külçür**, s. 16; **İçel**, s. 151; **Aydın**, s. 132.

³ **Külçür**, s. 17.

⁴ **Külçür**, s. 17.

⁵ **Gözübüyük**, Abdullah Pulat: Devletlerarası Ceza Hukuku, Türk Hukuk Kurumu Yayınları, Ankara 1959, s. 20.

I. GENEL OLARAK YER BAKIMINDAN UYGULAMA

Ceza kanunlarının yer bakımından uygulanmasından maksat, belirli bir yerde işlenen suça hangi ceza kanunun uygulanacağını belirlenmesidir⁶. Bu çerçevede ülke içinde veya ülke dışında işlenen bir suç için vatandaş veya yabancıların hangi ülke mahkemesinde ve hangi ülke ceza hukuku uygulanarak yargılanacağı sorunuza çözüm aranmaktadır⁷. Bu hususta ülkesellik (mülkellik) sistemi, şahsılık sistemi, karma (muhtelit) sistem ve adalet ve evrensellik (umumilik) sistemi olmak üzere belli başlı dört sistemin mevcut olduğu kabul edilmektedir⁸. Bu dört ilke dışında ikame yargı ilkesinden de söz edilmektedir⁹. Ceza kanunlarının bu sistemlerden daha çok karma sistemleri tercih ettikleri görülmektedir¹⁰.

Ülkesellik sistemine göre bir suç hangi devletin sınırları içinde işlenmiş ise o devletin ceza kanunu uygulanır¹¹. Failin veya mağdurun tabiiyetinin bir önemi bulunmamaktadır¹². Hakimiyet esasına dayanan bir sistemin, suç işlemekle düzenin bozulduğu varsayılan yerin kanunun uygulanması suretiyle yeniden düzenin tesisine olanak vermesi ve ayrıca delillerin toplanması ve diğer soruşturma işlemlerinin yapılmasında sağladığı kolaylıklar nedeniyle adalet ve hakkaniyete en uygun çözüm olduğu kabul edilmektedir¹³. Bununla birlikte yabancı bir ülkede suç işlenmesi halinde suç işleyen tabiiyetinde bulunduğu ülkeye iltica etmesi durumunda devletin kendi vatandaşını cezalandırma hakkından mahrum olması ve belli koşullarda iade mecburiyetinde bulunması ve ayrıca yabancı bir ülkede işlenmekle birlikte devleti ve vatandaşlarının menfaatini ihlal eden suçlarda da

⁶ **Dönmezer**, Sulhi/**Erman**, Sahir: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku, Umumi Kısım, s. 154; **Taner**, Tahir: Ceza Hukuku Umumi Kısım, 3. B., İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1953, s. 189; **Özbek**, Veli Özer/**Doğan**, Koray/**Bacaksız**, Pınar/**Tepe**, İlker: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, s. 143; **Külçür**, s. 24.

⁷ **Külçür**, s. 60.

⁸ **Dönmezer**, s. 154; **Taner**, s. 189; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 143.

⁹ **Zafer**, Hamide: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. B., Beta Yayınları, İstanbul 2015, s. 639.

¹⁰ **Erem**, Faruk: Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler (Ümanist Doktrin), 8. Baskı, C. 1, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 143; **Koca**, Mahmut/**Üzülmez**, İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 731.

¹¹ **Dönmezer/Erman**, s. 155. **Erem**, Ümanist Doktrin, s. 142; **Taner**, s. 189; **Hafizoğulları**, Zeki: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, US-A Yayıncılık, Ankara 2008 s. 37; **Hakeri**, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 88; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 143; **Akbulut**, Berrin: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. B., Adalet Yayınevi, Ankara 2016, s. 124; **Demirbaş**, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. B., Seçkin Yayınevi, İzmir 2016, s. 147; **İçel**, s. 151.

¹² **Zafer**, s. 632; **İçel**, s. 151; **Akbulut**, s. 124.

¹³ **Dönmezer/Erman**, s. 155; **Erem**, Ümanist Doktrin, s. 142; **Taner**, s. 189; **Hafizoğulları**, s. 37; **Soyaslan**, Doğan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. B, Yetkin Yayınları, Ankara 2014, s. 159; **Demirbaş**, s. 148; **Külçür**, s. 74.

cezalandırma imkanından yoksun olması da bu sistemin sakıncaları arasında sayılmıştır¹⁴.

Şahsilik sistemine göre bir kişi nerde suç işlerse işlesin mensup olduğu devletin kanununa tabi olacaktır. Vatandaş nerde olursa olsun tabi olduğu ülkenin hukukuna uymakla mükellef olduğu gibi devlet de nerde olursa olsun vatandaşlarının durumlarıyla ilgilenmek zorundadır. Bu sistemde devletin vatandaşını cezalandırma hakkı, suçun işlendiği yere bakılmaksızın korunmuş olmakla birlikte özellikle bir yabancı tarafından vatandaş aleyhine suç işlenmesi halinde suç işlendiği yer devletini, yargılama hakkından mahrum bırakmaktadır¹⁵. Şahsilik ilkesi faile göre şahsilik ve mağdura göre şahsilik olmak üzere ikiye ayrılır. Faile göre şahsilikte failin vatandaşlığı, mağdura göre şahsilikte mağdurun vatandaşlığı esas alınır¹⁶.

Karma sistemde esas olan mülkiliktir. Yani ülke içinde işlenen tüm suçlarda o ülkede yürürlükte olan ceza kanunu uygulanır. Ancak bazı suçlar yabancı ülkede işlense dahi şahsilik ve evrensellik ilkesi uyarınca yürürlükteki ceza kanunu uygulanabilecektir¹⁷.

Evrensellik sisteminde¹⁸ suç nerde işlenirse işlensin failin tabiiyeti ne olursa olsun fail, bulunduğu ülkede soruşturulabilir ve kovuşturulabilir. Bu sistemde hiçbir suçun cezasız kalmaması amaçlanmaktadır. Bu nedenle adalet ilkelere daha uygun olduğu ve devletlerin, suçun işlendiği yere ve failin tabiiyetine bakmaksızın suç ve suçluyla müşterek mücadelesine olanak sağladığı kabul edilmektedir. Özellikle tüm insanlığı tehdit eden bir kısım suçlarda evrensellik prensibinin giderek yaygınlaştığı görülmektedir¹⁹.

İkame yargı ilkesinde, failin bulunduğu ülke tarafından milli yargı yetkisi doğmuş olan ülkeye iade edilmemesi halinde failin bulunduğu ülkenin, yargılama yetkisine sahip olan devlet adına yargılama yapması söz konusudur²⁰.

¹⁴ Dönmezer/Erman, s. 155; Erem, Ümanist Doktrin, s. 142; Taner, s. 189; Hafizoğulları, s. 152.

¹⁵ Gözübüyük, s. 40; Dönmezer/Erman, s. 156; Erem, Ümanist Doktrin, s. 143; Taner, s. 190; Hafizoğulları, s. 44; Zafer, s. 633; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 154; İçel, s. 152; Külçür, s. 103.

¹⁶ Zafer, s. 633; Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, s. 155; İçel, s. 152; Tezcan, Durmuş: “Yurt Dışında İşlenen Suçlarda Türk Hukuku Bakımından Yabancı Ceza Kanunun Değeri Sorunu” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Ankara 1984, s. 116; Külçür, s. 103.

¹⁷ Dönmezer/Erman, s. 156; Taner, s. 191.

¹⁸ Bu sitem “ülke dışı sistem” olarak da adlandırılmaktadır. Bkz. Erem, Ümanist Doktrin, s. 143; Hafizoğulları, s. 40.

¹⁹ Gözübüyük, s. 53; Dönmezer/Erman, s. 158; Taner, s. 191; Zafer, s. 640; İçel, s. 154; Tezcan, s. 124; Külçür, s. 124.

²⁰ Zafer, s. 639.

II. TÜRK HUKUKUNDA KABUL EDİLEN SİSTEM

Türk Hukukunda kabul edilen sistem karma sistemdir. Yani kural olarak ülkesellik ilkesi geçerlidir²¹. Buna göre ülke içinde işlenen tüm suçlarda failin tabiiyetine bakılmaksızın Türk kanunları uygulanır. Ancak bunun dışında yabancı ülkede işlenen bir kısım suçlarda da fail hangi devletin vatandaşı olursa olsun Türk kanunları uygulanabilecektir²². Temel ilke TCK'nın 8 nci maddesinin 1 nci fıkrasında açık bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre *“Türkiye’de işlenen suçlar hakkında Türk Kanunları uygulanır”*. Maddede geçen “Türkiye” ibaresi ülkesellik kuralına, “Türk Kanunları” ibaresi ise uygulanacak hukuka işaret etmektedir²³.

Türk hukuk sisteminde ülkesellik ilkesi dışında faile göre şahsilik, mağdura göre şahsilik, ikame yargı ve evrensellik ilkelerine de yer verildiği görülmektedir²⁴. Yabancı bir ülkede Türkiye namına memuriyet ve görev üstlenmiş olup da görevi nedeniyle suç işleyen kişiler hakkında yabancı ülkede mahkumiyet kararı verilmiş olsa bile Türk mahkemelerinde ve Türk kanunlarına göre yeniden hüküm verilir (TCK, m. 10).

Aynı şekilde Türk vatandaşları tarafından yabancı ülkede işlenen bir kısım suçlar hakkında belirli koşulların bulunması koşuluyla Türk kanunları uygulanabileceği gibi yabancı tarafından yabancı ülkede işlenen bir kısım suçlarda da belirli koşulların varlığı halinde Türk kanunları uygulanır (TCK, m. 11-12). Türk Ceza Kanunu’nun 13 üncü maddesinde belirtilen suçlarda ise mutlak anlamda evrensellik ilkesi uygulanmakta ve belirtilen suçların işlendiği yere ve failin tabiiyetine bakılmaksızın Türk kanunlarının uygulanacağı hüküm altına alınmaktadır. Diğer ilkelerin uygulanmasında suç ile devlet arasında suçun işlendiği yer, failin veya mağdurun vatandaşlığı ya da suçun ilgili devletin zararına işlenmiş olması gibi bir bağlantı var ise de evrensellik ilkesinin uygulanmasında suç ile devlet arasında doğrudan bir bağlantı bulunmamaktadır²⁵. Bununla birlikte faili ülkesinde bulunmayan devletin, işlenen suçla ilgili bir ceza yargılamasını sonuçlandırması mümkün değildir. Ayrıca devletin yargılama yetkisinin bulunması, yabancı ülkede doğrudan doğruya soruşturma ve kovuşturma yapma yetkisi olarak anlaşılmamalıdır. Bu hallerde devletler arasındaki adli yardım anlaşmaları ve iade sözleşmeleri önem kazanmaktadır²⁶.

²¹ Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 326; Hakeri, s. 88; Zafer, s. 632; Soyaslan, s. 159; Koca/Üzülmüş, s. 731; İçel, s.162; Akbulut, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 123.

²² Dönmezer/Erman, s. 159; Erem, Ümanist Doktrin, s. 144; Hafizoğulları, s. 38; Zafer, s. 622.

²³ Külçür, s. 138.

²⁴ Hakeri, s. 88; Şahin, İlyas: Ceza Kanunlarının Yer Bakımından Uygulanması ve Türk Ceza Kanununda Esas Alınan İlkeler, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Kayseri 2015, s. 110.

²⁵ Aydın, s. 133.

²⁶ Zafer, s. 622.

III. TÜRK CEZA HUKUKU AÇISINDAN YABANCI ÜLKE, YABANCI VE VATANDAŞ KAVRAMI İLE SUÇUN İŞLENDİĞİ YERİN BELİRLENMESİ

A. Yabancı Ülke Kavramı

Bir eylemin, belli bir ülke açısından yurt dışında işlenmiş suç sayılabilmesi için söz konusu eylemin herhangi bir nedenle o ülkede işlenmiş sayılmaması gerekir²⁷. Ülke, bir devletin hakimiyetinin geçerli olduğu sınırlar dahilinde kalan kara parçası olarak tanımlanmaktadır²⁸. Bu toprak parçasının ihtiva ettiği göl ve nehirler ülke kavramına dahil olduğu gibi toprak parçasını çevreleyen karasuları olarak tanımlanan denizlerin bir kısmı da ülke kavramına dahil kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra o ülkenin hava sahası da ülkenin bir parçası olarak değerlendirilmektedir²⁹. Buna göre Türk ülkesi, Türk toprakları, iç suları (nehirler, göller, koylar, limanlar, kapalı denizler), karasuları ve bunların üzerinden hava tabakasından oluşur³⁰.

Türk Ceza Kanunu'nda yabancı ülke tanımlanmadığı gibi ceza mevzuatımızda bu anlamda bir kavram birliğinden de söz etmek mümkün değildir. TCK'nın 19 uncu maddesinde 11 inci ve 13 üncü maddelerinde öngörülen suçları kastetmek üzere "*Türkiye'nin egemenlik alanı dışında işlenen suçlar*" deyimini kullanıldığı gibi bir kısım özel suç tiplerinde de yabancı ülke anlamında suçun "*yurt dışında işlenip*" işlenmesinden söz edilmiştir. Mahkemelerin yetkisini düzenleyen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 14 üncü maddesinde "*yabancı ülkede işlenen suçlar*" ibaresi kullanılmış iken ihbar ve şikayet başlıklı 158 inci maddesinde "*yurt dışında işlenip ülkede takibi gereken suçlar...*" dan söz edilmiştir. Kullanılan bu ibarelerden Türkiye'nin yetkisi konusunda herhangi bir eksiklik göstermeyecek ifade "*Türkiye'nin egemenlik alanı dışı*" ibaresidir³¹. Dolayısıyla suçun işlendiği yer itibarıyla Türkiye ülkesinin kapsamı açık bir şekilde tayin edildiğine göre Türkiye ülkesinde dışında işlenmiş suçlar yabancı ülkede işlenmiş kabul edilecektir³².

Türk Ceza Kanunu'nun 8 nci maddesinde gerçek ülke ile farazi anlamda ülke³³ sayılan alanlar birlikte düzenlenmiştir³⁴. Buna göre Türk kara ve hava

²⁷ Tezcan, s. 112.

²⁸ Gözübüyük, s. 23; Dönmezer/Erman, s. 160

²⁹ Gözübüyük, s. 23; Dönmezer/Erman, s. 161; İçel, s. 152; Külçür, s. 76.

³⁰ Erem, Ümanist Doktrin, s. 146; Koca/Üzülmez, s. 738.

³¹ Külçür, s. 225.

³² Tezcan, s. 115.

³³ Farazi anlamada ülke, Ülke kara sınırları ve kara suları dışında kalan ve ülke bayrağının bulunduğu yer ile ülke bayrağını taşıyan vasıtalar. Soyaslan, s. 160; Demirbaş, s. 149, Külçür, s. 77.

³⁴ Zafer, s. 632; Demirbaş, s. 148; İçel, s. 152; Akbulut, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 126.

sahaları ile Türk karasuları, açık deniz ve bunun üzerindeki hava sahası, Türk deniz ve hava araçları, Türk deniz ve hava savaş araçları, Türkiye'nin kıt'a sahanlığı veya münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlar Türkiye ülkesine dahil olup, bunun dışında kalan yerler yabancı ülke kapsamında değerlendirilebilecektir. Ayrıca Türkiye ülkesi sınırları dışında olmakla beraber Türk deniz ve hava araçları ve Türk deniz ve hava savaş araçları vasıtasıyla işlenen suçlar ile münhasır ekonomik bölgesinde tesis edilmiş sabit platformlara karşı işlenen suçlar da Türkiye'de işlenmiş sayılacaktır (TCK m. 8). 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine göre münhasır ekonomik bölge, karasularının ötesinde ve ona bitişik bir sahadır. Münhasır ekonomik bölge, karasularının genişliğinin ölçmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili ötesini geçemez. Burada ülke kavramına dahil olan münhasır ekonomik bölgenin kendisi değil, bu bölgedeki sabit platformlardır³⁵.

B. Vatandaş Kavramı

Vatandaşlığın doktrinde birçok tanımı bulunmaktadır³⁶. Tüm tanımlarda öne çıkan ortak anlayışa göre vatandaşlık, devletin tek taraflı egemenlik hakkını kullanarak koşul ve hükümlerini belirlediği bir hukuki statüyü sağlayan kişi ile söz konusu devlet arasındaki hukuki bağdır³⁷.

Türk Ceza Kanunu'nun tanımlar başlıklı 6 ncı maddesinin 1 inci fıkrasının (a) Bendine göre vatandaş, "*fili işlediği sırada Türk vatandaşı olan kişiyi*" ifade eder³⁸. 5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 3 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının (ç) bendinde ise "*Türkiye Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı kişi*" Türk vatandaşı olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla Türk Ceza Kanunu bağlamında vatandaş, Türkiye Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan kişiyi ifade eder. Konumuz açısından failin" suç anındaki taabiyeti" esas alınır. Suç işlediği sırada Türk vatandaşı olan kişinin, daha sonra herhangi bir nedenle vatandaşlıktan çıkması sonuca etkili değildir³⁹. Bir kişinin çifte vatandaş olması halinde, bunlardan birinin suç tarihinde Türk vatandaşlığı olması yeter-

³⁵ **Koca**, Mahmut: "Türk Ceza Kanunu'nun Yer Bakımından Uygulanması", Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, Yıl 2, 2005/5, s. 26.

³⁶ Bu konudaki tanım ve tartışmalar için bkz. **Seviğ**, Muammer Reşit: Devletler Hususi Hukuku, 2. Bası, C. 1, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul 1947, s. 26 vd.; **Göğ**, Erdoğan: Türk Tabiiyet Hukuku, 3. B., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1975, s. 5 vd.

³⁷ **Karakoç**, s. 29.

³⁸ 765 sayılı TCK'da vatandaşlığının tanımı yapılmamıştı. Açık bir tanımın olmaması nedeniyle ilkenin amacından hareketle bir sonuca varılmıştır. Tezcan'a göre şahsılık prensibinin amacı vatandaşı korumaktır. Dolayısıyla suç işlendiği tarihten sonra dahi vatandaşlık kazanan kişiye şahsılık ilkesi uygulanır. **Tezcan**, s. 117.

³⁹ **Erem**, Ümanist Doktrin, s. 165; **Zafer**, s. 635; **Soyaslan**, s. 166; **İçel**, s. 165.

lidir⁴⁰. Buna karşılık fiili işlediği sırada vatansız olan ancak işledikten sonra Türk vatandaşlığını kazanan kişiye faile göre şahsilik ilkesi uygulanmaz⁴¹

C. Yabancı Kavramı

Türk Ceza Kanunu'nun tanımlar başlıklı 6 ncı maddesinde yabancı kavramı özel olarak tanımlanmamıştır. Dolayısıyla yabancı kavramıyla ilgili Türk Ceza Kanunu dışındaki düzenlemelere müracaat etmek gerekmektedir.

Yabancı, vatandaşlığa göre tanımlanabilen bir kavramdır. Devletler Hukuku Enstitüsü'nün 1892 Cenevre Toplantısı'nda yaptığı ve doktrinde genel kabul gören tanıma göre yabancı *"bir devletin ülkesinde bulunan ve o devletin tabiiyetini iddia etmeye hakkı olmayan kişiye"* yabancı denir⁴². Yabancı gerçek ve tüzel kişiler olmak üzere ikiye ayrılır. Vatansızlar, mülteciler, muhacirler ve azınlıklar yabancı gerçek kişiler kapsamında sayılırken, dernek, vakıf ve şirketler yabancı tüzel kişiler kapsamında değerlendirilmektedir⁴³.

5901 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nun 3 üncü maddesinin 1 inci fıkrasının (d) bendine göre yabancı *"Türkiye Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağı bulunmayan ile kişi"* dir. Ayrıca ve farklı bir tanım bulunmaması karşısında Türk Ceza Kanunu açısından yabancı kavramını da bu tanım çerçevesinde değerlendirmek gerekir. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti Devletine vatandaşlık bağıyla bağlı olmayan herkes ceza hukuku bağlamında da yabancı sayılır.

D. Yer Bakımından Uygulama Açısından Suçun İşlendiği Yer

Suçun Türkiye ülkesi veya yabancı bir ülkede işlenip işlenmediğinin tayini açısından öncelikle suçun nerde işlenmiş sayılacağına tespiti gerekmektedir. Suçun işlendiği yerin tespiti hangi hukukun uygulanacağı ve hangi ülke mahkemesinin yetkili olacağı açısından önemli olmakla birlikte ulusal mahkemelerin yer yönünden tespitinde de önem arz etmektedir⁴⁴.

Suçun işlendiği yerin belirlenmesi hususunda her devletin mutlak yetkisi bulunmaktadır. Suçun işlendiği yerin belirlenmesi konusunda hangi esasın belirleneceğine dair ülkeleri sınırlayan herhangi bir uluslararası sözleşme bulunmamaktadır⁴⁵.

⁴⁰ Onar, Erdal/Tiryakioğlu Bilgin: "1982 Anayasasında Milletvekilliği Vatandaşlık İlişkisi (Merve Safa Kavakçı Olayı)", Av. Dr. Faruk Erem Armağanı, Ankara 1999, s. 565; Akbulut, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 144.

⁴¹ Zafer, s. 635; Akbulut, s. 144.

⁴² Karakoç, İrem: Hukuk Tarihinde Yabancılık- Vatandaşlık Statüsü, Yetkin Yayınları, İzmir 2012, s. 41.

⁴³ Karakoç, s. 42.

⁴⁴ Akbulut, Berrin: "Ceza Hukukunda Suçun İşlendiği Yer", 3. Yılında Yeni Ceza Adalet Sistemi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2009, s. 124; Külçür, s. 157.

⁴⁵ Akbulut, "Ceza Hukukunda Suçun İşlendiği Yer", s. 126.

Kural olarak bir suçun icrasına başlandığı, icrasının devam ettiği veya icrasının bittiği yerde suç işlenmiş sayılır⁴⁶. Gerek hareketin gerek neticesinin aynı ülkede gerçekleşmesi halinde suçun işlendiği yer hususunda bir tartışma bulunmamaktadır⁴⁷. Esas tartışma, mesafe suçu veya transit suç olarak anılan hareketin bir yerde neticenin başka bir yerde gerçekleşmiş suçlarda söz konusudur⁴⁸. Bu hususta belli başlı dört nazariyenin varlığı kabul edilmektedir. Hareket nazariyesine göre suçlu nerede hareket geçmiş ise suç orda işlenmiş sayılır. Buna mukabil netice nazariyesine göre suçun neticesi nerede gerçekleşmiş ise suç orda işlenmiş sayılır. Genişletilmiş hareket nazariyesinde ise suçun önemli kısmı nerde gerçekleşmiş ise suç orda işlenmiş sayılır. Son olarak karma nazariye olarak adlandırılan görüşe göre suç, hem hareketinin yapıldığı hem de neticenin gerçekleştiği yerde işlenmiş sayılır.⁴⁹

Türk Ceza Kanunu'nun karma nazariyeyi tercih ettiği görülmektedir⁵⁰. Nitekim TCK'nın 8 inci maddesinin 1 inci fıkrasına göre *"Fiilin kısmen veya tamamen Türkiye'de işlenmesi veya neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi halinde suç Türkiye'de işlenmiş sayılır."*⁵¹. Hükümden anlaşılabileceği gibi fiilin Türkiye'de kısmen işlenmesi halinde dahi suç Türkiye'de işlenmiş sayılacak bunun dışında fiil kısmen veya tamamen yurt dışında işlense dahi neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi halinde suç yine Türkiye'de işlenmiş sayılacaktır⁵². Hareketin veya neticenin bir kısmının dahi Türkiye'de gerçekleşmesi halinde suçun işlendiği yer Türkiye kabul edilmek suretiyle ülkesellik ilkesinin uygulama alanı genişletilmekte ve Türk mahkemelerinin yetkili kılınması amaçlanmaktadır⁵³. Dışardan içeriye mesafe suçlarında suçun yabancı ülkede teşebbüs aşamasında kalması halinde suç Türkiye'de işlenmiş sayılmaz. Örneğin Almanya'dan Türkiye'ye gönderilen bombalı bir mektup, Almanya'dan çıkmadan fark edilip Alman yetkililer tarafından imha edilmesi haline suç, Almanya'da işlenmiş sayılır⁵⁴. Hare-

⁴⁶ **Taner**, s. 204.

⁴⁷ **Akbulut**, "Ceza Hukukunda Suçun İşlendiği Yer", s. 123.

⁴⁸ **Dönmezer/Erman**, s. 162; **Erem**, Ümanist Doktrin, s. 158; **Taner**, s. 204; **Hakeri**, s. 84; **Koca/Üzülmez**, s. 731; **Demirbaş**, s. 149; **Özen**, Mustafa: Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2017, s. 80-81; **İçel**, s. 155; **Akbulut**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 129; **Tezcan**, s. 112.

⁴⁹ **Dönmezer/Erman**, s. 160; **Yaşar/Gökcan/Artuç**, s. 330; **Zafer**, s. 625; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 150; **Demirbaş**, s. 150; **İçel**, s. 155; **Tezcan**, s. 113; **Külçür**, s. 168; **Akbulut**, "Ceza Hukukunda Suçun İşlendiği Yer", s. 132.

⁵⁰ **Akbulut**, "Ceza Hukukunda Suçun İşlendiği Yer", s. 133.

⁵¹ Buradaki yetki düzenlemesi CMK'nın 12 nci maddesindeki yetki düzenlemesinden farklılık arz etmektedir. CMK 12/2'ye göre teşebbüs aşamasında son icra hareketinin yapıldığı, kesinleşmiş suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkili sayılmış iken TCK'nın 8 inci maddesinde icra hareketlerinin herhangi bir aşamasının Türkiye'de işlenmesi veya neticenin Türkiye'de gerçekleşmesi halinde suç Türk mahkemeleri yetkili sayılabilecektir.

⁵² **Zafer**, s. 625; **Akbulut**, Ceza Hukuku Genel Hükümler, s. 129.

⁵³ **Hakeri**, s. 85; **Özen**, s. 83.

⁵⁴ **Koca/Üzülmez**, s. 734.

ket ve neticenin başka ülkelerde gerçekleştiği yalnızca nedensellik zincirinin bir kısmının Türkiye’de gerçekleştiği transit suçlarda suçun Türkiye’de işlendiği kabul edilmektedir⁵⁵. Ancak bunun için devam eden hareketlerin transit geçilen ülkenin hukuksal değerlerini ihlal etmesi gerekir⁵⁶.

Hükümde yer alan “*fiil*” ibaresi, suçun kanuni tanımında yer alan icra hareketlerini ifade etmektedir. İcra hareketlerinin herhangi birinin Türkiye’de işlenmesi halinde, fiil kısmen de olsa Türkiye’de gerçekleşmiş olacağından suç da Türkiye’de işlenmiş sayılır. Bir başka anlatımla icra hareketlerinin bölünebildiği durumlarda bu parçalardan herhangi birisinin Türkiye’de gerçekleşmesi halinde suç Türkiye’de işlenmiş sayılır. Bu çerçevede icra hareketlerinin Türkiye’de başlanıp yabancı ülkede tamamlanması ile yabancı ülkede başlanıp Türkiye’de tamamlanması arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Her iki durumda da suç Türkiye’de işlenmiş sayılır⁵⁷. Suçun seçimlik hareketlerden oluşması halinde, seçimlik hareketlerden birinin Türkiye’de işlenmiş olması, suçun Türkiye’de işlenmiş sayılması için yeterlidir⁵⁸.

İnternet yoluyla işlenen suçlar da suçun işlendiği yer açısından özellik arz etmektedir. Bu konuda Türk ceza hukuku mevzuatında açık bir hüküm bulunmamaktadır. İnternet ağına veri girişi Türkiye’de yapılmış ise hareket Türkiye’de yapıldığından ülkesellik kuralı uyarınca suç Türkiye’de işlenmiş sayılacaktır⁵⁹. Yurt dışında gönderilmiş olsa bile hukuka aykırı bir içeriğin Türkiye’de bulunan bir sunucu üzerinden dosyalanması halinde failin doğrudan doğruya bu sunucu üzerinden hareket ettiği kabul edilmiş olacağından suç Türkiye’de işlenmiş sayılacak ve ülkesellik kuralı uygulama alanı bulacaktır⁶⁰. Bunun dışındaki hallerde yurt dışında internet aracılığıyla işlenen suçlar da ise şahsilik ve evrensellik ilkeleri uyarınca Türk kanunları uygulama alanı bulabilecektir⁶¹.

Müşterek faillikte her bir ortak, Türk Ceza Kanunu’nun 37 nci maddesinin 1 inci fıkrası uyarınca fail olarak sorumlu tutulduğundan suçun işlendiği yer her bir müşterek failin bulunduğu yerdir. Bir başka ifadeyle her bir müşterek failin bulunduğu yer suçun işlendiği yer olacak kabul edilecektir. Her bir ortağın bulunduğu yer suçun işlendiği yer olarak kabul edildiğine göre azmettiren ve

⁵⁵ Koca/Üzülmez, s. 737.

⁵⁶ İçel, s. 158.

⁵⁷ Özgenç, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017, 13. Bası, s. 943; Yaşar, Osman/Gökcan, Hasan Tahsin/Artuç, Mustafa: Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, 2. Baskı, C.1, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 331; Akbulut, “Ceza Hukukunda Suçun İşlendiği Yer”, s. 154.

⁵⁸ Özgenç, s. 944; Zafer, s. 624; Akbulut, “Ceza Hukukunda Suçun İşlendiği Yer”, s. 135.

⁵⁹ Yıldız, Ali Kemal: “2007 tarihli Türk İnternet Kanunu ve İnternet Süjelerinin Cezalandırılabilirliği”, Alman-Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, C. 1, İstanbul 2010, YÜHFY: 17, s. 378.

⁶⁰ Akbulut, “Ceza Hukukunda Suçun İşlendiği Yer”, s. 135.

⁶¹ Külçür, s. 208.

yardım eden için de müşterek failin bulunduğu yer dikkate alınacaktır⁶². Dolayısıyla icra hareketleri Türkiye’de gerçekleşmiş bir suçun işlenişine yurt dışında bulunan kişinin azmettiren veya yardım eden sıfatıyla iştirak etmesi halinde, azmettiren ve yardım eden kişi için de suç Türkiye’de işlenmiş sayılır⁶³. Buna mukabil icra hareketleri yabancı bir ülkede gerçekleşmiş bir suça azmettiren veya yardım eden sıfatıyla iştirak etmiş kişiler açısından suçun Türkiye’de işlendiğinin kabulü mümkün değildir⁶⁴. Zira Türk Ceza Kanunu’nda yardımcı hareketlerin Türkiye’de işlenmiş olması hususu, suçun Türkiye’de işlenmiş olmasının kriteri olarak öngörülmemiştir⁶⁵. Bu durumda Türk Ceza Kanunu’nun 10 ila 13 üncü maddelerindeki koşulların gerçekleşmesi halinde failin Türkiye’de yargılanması mümkündür⁶⁶.

IV. YABANCI ÜLKEDE İŞLENEN GÖREV SUÇLARINDA TÜRK MAHKEMELERİNİN YETKİSİ

A. Genel Olarak

Yabancı ülkede işlenen görev suçları, diğer suçlardan ayrı olarak müstakil düzenleme konusu yapılmıştır. Bu suçlarda Türk mahkemelerinin yetkili sayılabilmesi için suçun ağırlığı, cezası, kime karşı işlendiği önemli değildir. Suçun, görev suçu mahiyetinde olması halinde Türk mahkemeleri, her koşulda yetkili sayılmaktadır. Nitekim Türk Ceza Kanun’unun görev suçları başlıklı 10 uncu maddesine göre *“Yabancı ülkede Türkiye namına memuriyet veya görev üstlenmiş olup da bundan dolayı bir suç işleyen kimse, bu fiile ilişkin olarak yabancı ülkede hakkında mahkûmiyet hükmü verilmiş bulunsa bile, Türkiye’de yeniden yargılanır”*.

Faile göre şahsilik ilkesinin bir yansıması olan hükümde⁶⁷ failin Türkiye’de yargılanabilmesi için suçun Türkiye’de işlenmiş olması gerekmediği gibi failin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmasına da gerek bulunmamaktadır⁶⁸. Hükümün uygulanabilmesi açısından önemli olan failin Türkiye adına memuriyet veya görev ifa etmesi ve suçun üstlenilen memuriyet veya ifa edilen görev dolayısıyla işlenmiş olmasıdır. Bu iki koşulun varlığı halinde yabancı ülkede yargılanıp mahkum edilmesine bakılmaksızın fail Türkiye’de ve Türk kanunlarına göre yargılanabilir⁶⁹.

⁶² Akbulut, “Ceza Hukukunda Suçun İşlendiği Yer”, s. 138.

⁶³ Özgenç, s. 944; Zafer, s. 624.

⁶⁴ Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Önok, R. Murat: Uluslararası Ceza Hukuku, 4.Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017, s. 97; Koca/Üzülmez, s. 736.

⁶⁵ Zafer, s. 624.

⁶⁶ Koca/Üzülmez, s. 736.

⁶⁷ Bu hükmün koruma ilkesinin bir sonucu olduğu da ileri sürülmüştür. Bkz, Koca, s. 36.

⁶⁸ Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 337; Hakeri, s. 91; Koca/Üzülmez, s. 753.

⁶⁹ Hafizoğulları, s. 43; Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 337; Zafer, s. 634.

Yabancı ülkede Türkiye adına memuriyet ve görev ifa edenler sivil olabileceği gibi asker kişi de olabilir. Barış zamanında asker kişilerin değişik nedenlerle yabancı ülkelere bulunması mümkün olup bu durum uluslararası hukuka da uygundur. Türk askeri, Afganistan, Bosna-Hersek ve Somali’de kıt’a ve karargahlarında görevlendirildiği gibi NATO ve Birleşmiş Milletler Temsilciliklerinde de görevlendirilmiş olabilir⁷⁰. Asker kişilerin bu çerçevede gönderildikleri yabancı ülkede Türkiye adına görev ifa edenlerken işledikleri suçlarla ilgili Askeri Ceza Kanunu’nun (ACK) 5 inci maddesinde özel bir hüküm bulunmaktadır. Buna göre “asker kişilerin, yabancı ülkelerde Türk askeri kıt’a, karargah ve kurumlarda veya diğer resmi görevleri sırasında veya esir kamplarında işledikleri suçlar Türkiye’de işlenmiş sayılır”. Bu hüküm, “asker kendi kanunu gettiği yere götürür” ilkesinin bir sonucudur. Buna mukabil, asker kişilerin barış zamanında belirtiler yerlerin dışında ve resmi görevleri haricinde işledikleri suçlar Türkiye’de işlenmiş sayılmaz⁷¹. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti askerleri tarafından hakimiyet altına alınan bir ülkede Türk veya yabancı askerlere veya Türkiye tarafından görevlendirilen memurlara ve makamlarına karşı suç teşkil eden bir fiil işlenmesi halinde de suç Türkiye’de işlenmiş sayılır (ACK m. 161).

Savaş zamanında işgal edilen devlet, egemenliğini yitirdiğinden, egemenlik işgal eden devlete ait olur. Dolayısıyla işgal edilen ülkede işgal eden devletin asker kişileri ve diğer görevlileri tarafından işlenen suçlar ile bunlara karşı işlenen suçlar işgal eden devletin ülkesinde işlenmiş sayılır⁷². Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesinin 53 üncü maddesinin 2 nci fıkrasına göre kamu görevlileri açısından *non bis in idem* (bir fiilden dolayı bir kez ceza yargısına tabi olma) ilkesi uygulanmaz⁷³. Bir kişinin Türkiye namına memuriyet veya başka bir görev üstlenip de ifa ettiği görev itibarıyla diplomatik dokunulmazlık veya benzeri yargı bağımsızlığı bulunmaması nedeniyle suç işlediği yabancı ülkede yargılanıp mahkum olması mümkündür. Bu durumda kişinin “no bis in idem” kuralı çerçevesinde Türkiye’de tekrar yargılanmaması gerekir. Ancak TCK’nın 10 ncu maddesinde yer alan “...fiile ilişkin olarak yabancı ülkede hakkında mahkûmiyet hükmü verilmiş bulunsa bile, Türkiye’de yeniden yargılanır” hükmü gereğince kişinin Türkiye’de aynı hüküm nedeniyle yargılanmasında hukuken bir engel bulunmamaktadır⁷⁴. Bu halde Türk makamlarının dikkate alacağı husus, failin bu suçtan dolayı yabancı ülkede özgürlüğünden yoksun bırakılıp bırakılmadığıdır. Özgürlüğünden yoksun bırakılması halinde TCK m. 16 uyarınca mahsup işlemi yapılmalıdır⁷⁵. Ayrıca TCK’nın 19/1

⁷⁰ Demirağ, Fahrettin: Türk Ceza Kanununun Genel Hükümleri Işığında Askeri Ceza Kanunu, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016, s. 90; Kangal, Zeynep T.: Askeri Ceza Hukuku, Ankara 2012, Seçkin Yayınevi, 2. B., s. 58.

⁷¹ Kangal, s. 59.

⁷² Kangal, s. 60.

⁷³ Zafer, s. 634.

⁷⁴ Koca, s. 30; İçel, s. 168.

⁷⁵ Koca/Üzülmüş, s. 744; İçel, s. 168.

maddesi hükmü çerçevesinde aynı maddenin 2 nci fıkrasındaki durumlar saklı kalmak kaydıyla tayin edilen ceza, suçun işlendiği ülkede o suç için öngörülen cezanın üst sınırından fazla olmamalıdır⁷⁶.

Asker kişilerin yurt dışında işledikleri suçlardan dolayı Türkiye’de yargılanması Milli Savunma Bakanlığı’nın talebine bağlıdır. Askeri kişi hakkında yurt dışında aynı eylem nedeniyle ceza verilmesi hali, Türkiye’de yargılanmasına engel değildir. Ancak bu durumda yabancı ülkede verilen ceza Türkiye’de yargılama sonucunda verilecek cezadan mahsup edilir. Cezanın türü farklı ise nasıl bir indirim yapılacağını mahkeme tayin eder (ACK m.5).

Yabancı ülkede işlenip de Türk mahkemelerinin yetkili olduğu görev suçlarında Türkiye’de hangi yer mahkemesinin yetkili olacağı hususu, failin diplomatik bağışıklıktan yararlanıp yararlanamayacağına göre farklılık arz etmektedir. Suç işleyen kamu görevlisinin diplomatik bağışıklıktan yararlanabilen kamu görevlisi olması halinde, işlediği görev suçundan dolayı yetkili mahkeme Ankara mahkemesidir (CMK, m. 14/4). Diğer kamu görevlilerinde yetkili mahkeme, CMK m. 13’e göre tayin edilir. Buna göre şüpheli ve sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri, yerleşim yeri yoksa Türkiye’de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir. Bunların hiçbirisi belli değilse yetkili mahkeme, Adalet Bakanının istemi ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının başvurusu üzerine Yargıtay tarafından belirlenir (CMK m. 14/3).

B. Görev Suçlarında Fail

Diplomatik memurlarının dokunulmazlık imtiyazının kapsamı, görev yaptıkları ülkelerin yargısına tabi olmamalarından ibarettir. Yoksa dokunulmazlık, işledikleri suçlardan dolayı hiçbir şekilde cezalandırılmayacağı anlamına gelmemektedir. Bu suçlar, kendi ülkelerindeki mahkemelerin yetkisine ve kanunlarına tabiidirler⁷⁷.

TCK’nın 10 uncu maddesinin uygulanabilmesi için öncelikle failin yabancı bir ülkede Türkiye adına memuriyet üstlenmiş olması veya memuriyet üstlenmemiş olmakla birlikte Türkiye adına herhangi bir görev üstlenmiş olması gerekir. Yurt dışında askeri birlikte görevli bir personel, diplomatik veya konsolosluk statüye sahip bir misyonda görevlendirilen bir memur veya ikili kültür anlaşmaları ile çerçevesinde gönderilen bir öğretmen de bu kapsamda değerlendirilir. Söz konusu kişilerin her durumda diplomatik bağışıklığa haiz olmasına gerek bulunmamaktadır⁷⁸. Memuriyet ve görevin sürekli veya geçici olması ile devlet veya herhangi bir kamu kuruluşu adına ifa edilmiş olması arasında hükmün uygulanması açısından herhangi bir fark bulunmamaktadır⁷⁹.

⁷⁶ İçel, s. 168.

⁷⁷ Taner, s. 222.

⁷⁸ Tezcan/Erdem/Önok, s. 124-125; Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 337.

⁷⁹ TCK Gerekeçe, TBMM Dönem: 22 Yasama Yılı: 22, Sıra Sayısı: 664, s. 412.

Türk Ceza Kanunu'nda genel olarak memuriyet kavramının terk edilip yerine kamu görevlisi kavramı tercih edilmiş iken memuriyet kavramının bu hükümde muhafaza edilmiş olması yerinde olmamıştır. Kamu görevlisi kavramı, memuriyet kavramından daha geniş bir kavram olup TCK'nın 6 ncı maddesinde tanımlanmıştır. Hükümde memuriyet kavramının tercih edilmesi ilk bakışta hükmün kapsamını daraltmış gözükse de devamında “veya görev” ibaresi, memuriyet kavramının tercih edilmesindeki sakıncaları bertaraf etmiş gözükmektedir. Başka bir deyişle “*Türkiye namına memuriyet veya görev üstlenmek*” ibaresini bir bütün olarak “*kamu görevlisi*” kavramına eşdeğer olarak görülebilir. Dolayısıyla yabancı bir ülkede Türkiye namına kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişileri TCK m. 10 kapsamında değerlendirmek, TCK'nın sistematigine ve kavram bütünlüğüne daha uygun olur kanaatindeyiz⁸⁰. Bu hükmün uygulanabilmesi için kişinin Türk vatandaşı olmasına gerek bulunmamaktadır⁸¹.

C. Görev Suçlarının Kapsamı

Yurt dışında Türkiye namına memuriyet veya herhangi bir görev ifa eden kişilerin işbu görev ve memuriyet nedeniyle suç işleyebilecekleri gibi şahsi suçları da söz konusu olabilir. TCK'nın 10 uncu maddesi hükümleri, memuriyet ve görev nedeniyle işlenen suçlarda uygulanır. Söz konusu kişilerin işlediği şahsi suçlar bu hükmün kapsamı dışında olup şahsi suçlarla ilgili olarak kişinin vatandaş veya yabancı olmasına göre TCK m. 11 ve 12 uygulanır⁸².

Yurt dışında Türkiye namına memuriyet ve görev ifa edenlerin bu görevleri nedeniyle işledikleri suçlara dair özel bir düzenleme bulunmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun 333 üncü maddesinin 3 üncü fıkrasına göre “*Türkiye Devleti tarafından yabancı bir memlekette Devlete ait belirli bir işi görmek için görevlendirilen kimse, bu görevi sadakatle yerine getirmediği ve bu fiilden dolayı zarar meydana gelebildiği takdirde faile beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir*”. Ancak düzenlemenin bu suçla sınırlı olduğunu söylemek mümkün değildir. Zira TCK 10 uncu maddesi kapsamında ifade edilen suç tipi esas itibarıyla tipik bir görev suçu tanımlamasıdır. Görev suçu, ifa edilen görev nedeniyle işlenen tüm suçları kapsar. Hükümde görev suçları açısından bir sınırlama söz konusu değildir. Bunun kapsamına görevi kötüye kullanma suçu girebileceği gibi görev nedeniyle işlenen diğer suçlar da girer.

Görev nedeniyle işlenen suç kapsamına görevlinin ilgili kanun veya mevzuat hükümleri uyarınca yerine getirmekte olduğu görevi nedeniyle işlenen ve doğrudan görevin içeriği veya biçimsel koşulları ile ilgili olan, görevin yerine getirilmemesi veya geç yerine getirilmesi suretiyle ya da görevin sağladığı yetki

⁸⁰ Aynı yönde bkz. **Hafizoğulları**, s. 43; **Yaşar/Gökcan/Artuç**, s. 337.

⁸¹ **Yaşar/Gökcan/Artuç**, s. 337; **Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe**, s. 156; **İçel**, s. 168.

⁸² **İçel**, s. 168.

ve nüfuz kötüye kullanılarak işlenen suçlar girer. Örneğin zimmet, irtikap, rüşvet ve görevi kötüye kullanma suçu gibi. Suçun görev sırasında işlenmiş olması her durumda suçun görev suçu olduğu anlamına gelmez. Bunun için suçun görevden dolayı işlenmiş olması gerekir⁸³.

V. YABANCI ÜLKEDE TÜRK VATANDAŞI TARAFINDAN İŞLENEN SUÇLARDA TÜRK MAHKEMELERİNİN YETKİSİ

A. Genel Olarak

Devletlerin kendi vatandaşlarını ilgilendiren suçlar bakımından yargılama yetkisini muhafaza etmeye çalışması, haklı bir yaklaşım olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede devletler, yabancı ülkede suç işleyen vatandaşını yargılamak veya benzer şekilde vatandaşı aleyhine işlenen suçlarda da vatandaşını korumak ister. Birinci halde faile göre şahsilik ilkesi ikinci halde de mağdura göre şahsilik ilkesi söz konusudur⁸⁴. Faile göre şahsilik ilkesine kıyasla daha az uygulama alanına sahip olan mağdura göre şahsilik ilkesine bazı ülke mevzuatlarına yer verildiği gibi TCK'da da yer verilmiştir⁸⁵.

Vatandaşın suç nedeniyle iade edilemeyeceği ilkesine yönelik en büyük eleştirilerden biri de vatandaşın yabancı bir ülkede suç işledikten sonra kendi ülkesine sığınıp ceza almaktan kurtulabilmesine yönelik ihtimaldir. Bu ihtimal elbette kamu vicdanının zedeleyebilecek bir ihtimal olarak değerlendirilmektedir. O nedenledir ki devlet, vatandaşını ya işlediği suçtan dolayı cezalandırsın ya da iade etsin (*Aut dedere, aut punire*) görüşü ön plana çıkmıştır. İşte TCK 11 vd maddeleri, esas itibarıyla bu ihtiyacı karşılamak için kabul edilmiş bir düzenlemedir⁸⁶. Ayrıca Türk vatandaşlarının yurt dışında suç işlemesi, ülkemizin itibarını, şan ve şerefine etkileyebilecek nitelikte olduğundan bu suçların Türkiye'de yargılanması, Türk vatandaşlarının yurt dışında suç işlemekten kaçınması ve bu şekilde Türkiye'yi iyi temsil etmeleri açısından da önem arz etmektedir⁸⁷.

Türk vatandaşları tarafından yabancı ülkede işlenen suçların tamamının Türkiye'de soruşturulabilmesi ve kovuşturulabilmesi mümkün değildir. Kanun koyucu, ceza miktarı itibarıyla belli ağırlıkta olmayan suçları Türkiye'de yargı-

⁸³ Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 338.

⁸⁴ Şahin, s. 115.

⁸⁵ Ülkemiz mevzuatında yer alan bu hükmün, devletler hukukuna uygunluğu Lahey Adalet Divanına kadar götürülmüştür. Ege açık denizinde Türk bandralı Bozkurt gemisiyle Fransız bandralı Lotus gemisi arasında 02.08.1926 tarihinde gerçekleşen kaza sonucu Bozkurt gemisinin batması ve 8 Türk vatandaşının kaybolması ile sonuçlanan deniz kazasına el koyan İstanbul Mahkemesinin mağdura göre şahsilik prensibi uyarınca Fransız gemisinin süvarisi hakkında verdiği mahkumiyet kararının devletler hukukuna uygun olup olmadığını tartışan Lahey Adalet Divanı, bu yetkinin devletler hukukuna uygun olduğunu teyit etmiştir. Tezcan, s. 122.

⁸⁶ Taner, s. 223.

⁸⁷ Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 342; Demirbaş, s. 170.

lamaya değer görmediği gibi, Türkiye’de yargılamaya değer gördüğü suçların kovuşturulmasını da belli koşullara bağlamıştır⁸⁸. Dolayısıyla Türk vatandaşları tarafından yurt dışında işlenen suçların bir kısmı, belirli koşulların varlığı halinde Türk mahkemeleri tarafından ve Türk kanunlarına göre yargılanabilecektir. Bununla birlikte soruşturma konusu suçun yer aldığı kanun maddesinde hapis cezası ile para cezası seçimsel ceza olarak öngörülmüş ise o suçtan dolayı Türkiye’de soruşturma ve kovuşturma yapılamaz (TCK. m. 14).

Yabancı ülkede vatandaş tarafından işlenip de Türk mahkemelerinin yetkili sayıldığı durumlarda, Türkiye’de hangi yer mahkemesinin yetkili olacağı hususu, CMK’nın 14 üncü maddesindeki atıf nedeniyle CMK m. 13’e göre belirlenecektir. Buna göre Türkiye’de yetkili mahkeme, şüpheli ve sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri, Türkiye’de yerleşim yeri yoksa Türkiye’de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir. Belirtilen ölçütlerde de belirlenemiyorsa yetkili mahkeme, Adalet Bakanının istemi ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının başvuru üzerine Yargıtay tarafından belirlenir (CMK 14/2).

B. Yetki Koşulları

1. 13 üncü Maddede İşlenen Suçlar Bakımından

Öğretide, devletler hukukuna aykırı olan ve bir ceza müeyyidesiyle yaptırım altına alınmış olan suçlar, uluslararası suç olarak adlandırılmaktadır. Bu suçlar, kişiler ve devletler tarafından işlenen suçlar olarak ikiye ayrılmakta kişiler tarafından işlenen suçlar ise barış zamanında ve savaş zamanında işlenen suçlar olarak sınıflandırılmaktadır. Beyaz kadın ticareti, kölelik, müstehcen yayın, uyuşturucu maddeler ticareti, kalpazanlık, terör, soykırım ve insanlığa karşı suçlar gibi suçlar uluslararası suç olarak nitelendirilmektedir⁸⁹. TCK’nın 13 üncü maddesinde sayılan suçlar, esas itibarıyla bu nitelikte suçlar olup bu suçlar açısından failinin vatandaş veya yabancı olmasına bakılmaksızın suçun yabancı ülkede işlenmesi halinde fail hakkında Türk kanunları uygulanır (TCK, m. 13/1). TCK m. 13/1-b’de düzenlenen suçlar ise devleti koruma ilkesinden hareketle takip edilen suçlardır⁹⁰. Devlet, varlığına ve kamu düzenine doğrudan yönelen bir kısım suçları kendini korumak için yurt dışında işlense dahi yargılama yetkisini haizdir⁹¹. TCK’nın 13 üncü maddesindeki suçlar, İkinci Kitap, Birinci Kısım altında yer alan suçlar, İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Bölümde yer alan suçlar, işkence (TCK m. 94, 95), çevrenin kasten kirletilmesi (TCK m.181), uyuşturucu

⁸⁸ Zafer, s. 630.

⁸⁹ Gözübüyük, s. 70.

⁹⁰ Zafer, s. 638; Koca/Üzülmez, s. 749; Demirbaş, s. 175; Külçür, s. 236.

⁹¹ Soyaslan, s. 168, Koca/Üzülmez, s. 749; Demirbaş, s. 175; İçel, s. 153.

veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK m. 188), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (TCK m. 190), parada sahtecilik (TCK m. 197), para ve kıymetli damgaları imale yarayan araçların üretimi ve ticareti (TCK m. 200), mühürde sahtecilik (TCK m. 202), fuhuş (TCK m. 227), deniz, demiryolu veya havayolu ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması (TCK m. 223, fıkra 2, 3) ya da bu araçlara karşı işlenen zarar verme (TCK m. 152) suçları şeklinde sınırlı sayı prensibine göre sayılmıştır.

TCK'nın 13 üncü maddesinde sayılan suçlar hakkında soruşturma başlatılması için Adalet Bakanının izin vermesine gerek bulunmamaktadır. Ayrıca kural olarak bu suçlar açısından kovuşturma yapılması da Adalet Bakanının talebine bağlı değildir. Ancak soykırım, insanlığa karşı suçlar, yabancı devlet başkanına karşı suç (TCK m. 340), yabancı devlet bayrağına karşı hakaret (TCK m. 341) ile yabancı devlet temsilcisine karşı suç (TCK m. 342), işkence (TCK m. 94, 95), çevrenin kasten kirletilmesi (TCK m. 181), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK m. 188), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (TCK m. 190), parada sahtecilik TCK (m. 197), para ve kıymetli damgaları imale yarayan araçların üretimi ve ticareti (TCK m.200), mühürde sahtecilik (TCK m. 202), fuhuş (TCK m. 227), deniz, demiryolu veya havayolu ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması (TCK m. 223, fıkra 2, 3) ya da bu araçlara karşı işlenen zarar verme (TCK m. 152) suçları ile ilgili olarak Türkiye'de yargılama yapılması Adalet Bakanının talebine bağlıdır (TCK m. 13/2).

TCK'nın 13 üncü maddesinde sayılan suçların faillerinin Türkiye'de yargılabilmesi için bu suçların Türk vatandaşlarının veya Türkiye Cumhuriyeti Devletinin aleyhine ve zararına işlenmesi şart değildir. Düzenlemeye hakim olan evrensellik ilkesi gereğince bu suçlar nerde ve kimin aleyhine işlenmiş olursa olsun tüm insanlığa karşı işlenmiş sayıldığında failinin Türk mahkemelerinde ve Türk kanunları uyarınca yargılanması mümkündür⁹².

Yabancı ülkede işlenen işkence (TCK m. 94, 95), çevrenin kasten kirletilmesi (TCK m. 181), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK m. 188), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (TCK m. 190), parada sahtecilik (TCK m. 197), para ve kıymetli damgaları imale yarayan araçların üretimi ve ticareti (TCK m. 200), mühürde sahtecilik (TCK m. 202), fuhuş (TCK m. 227), deniz, demiryolu veya havayolu ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması (TCK m. 223, fıkra 2, 3) ya da bu araçlara karşı işlenen zarar verme (TCK m. 152) suçları ile ilgili olarak Türkiye'de yargılama yapılması fail hakkında yabancı ülkede mahkumiyet veya beraat kararı verilmemiş olmasına bağlıdır (TCK m. 13/3). Fail hakkında yabancı bir ülkede yargılama yapıp mahkumiyet veya beraat kararı verilmesi halinde fail hakkında

⁹² Hafizoğulları, s. 40; Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 371.

Türkiye’de Türk kanunları uyarınca yargılama yapılması mümkün değildir⁹³. Ancak yabancı bir ülkede işlenen TCK’nın İkinci Kitap, Birinci Kısım altında yer alan suçlar ile İkinci Kitap, Dördüncü Kısım altındaki Üçüncü, Dördüncü, Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Bölümlerde yer alan suçlarla ilgili olarak fail hakkında mahkumiyet veya beraat kararı verilmiş olması, failin Türk kanunlarına göre Türk mahkemelerinde yargılanmasına engel teşkil etmemektedir. Bununla birlikte failin işlenen suçtan dolayı yabancı ülkede gözaltında, gözlem altında, tutuklulukta veya hükümlülükte geçirdiği süre, aynı suçtan dolayı Türkiye’de verilecek cezadan mahsup edilir (TCK m.16). Bu halde failin Türkiye’de yargılanması Adalet Bakanının talebine bağlıdır.

2. Diğer Suçlar Yönünden

a. Aşağı Sınırı 1 yıldan Az Olmayan Suçlarda

TCK m. 13’te üçüncü maddede düzenlenen suçlar dışında yabancı ülkede işlendiği iddia edilen suçun cezasının Türk kanunlarına göre aşağı sınır bir yıldan az olmaması halinde failin Türk mahkemelerinde Türk kanunlarına göre yargılanması, failin Türkiye’de bulunması, bu suçtan dolayı yabancı bir ülkede hüküm verilmemiş olması ve suçun Türkiye’de kovuşturulabilir bulunmasına bağlıdır (TCK m. 11). Bu üç koşuldan birinin eksik olması halinde failin Türkiye’de ve Türk kanunlarına göre yargılanması mümkün değildir⁹⁴. Hükümde koşul olarak yer almamakla beraber, vatandaş olan failin Türkiye’de yargılanabilmesi için failin işlendiği yerde de suç olarak düzenlenmesi gerektiği kabul edilmektedir. Zira TCK’nın 11 inci maddesinin 1 inci fıkrasında yer alan “*bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olmaması...*”, dolaylı olarak yabancı ülkede verilen hükmün bir suç hakkında olması gerektiği anlamı taşımaktadır. Bu husus, madde gerekçesinde açık bir şekilde ifade edilmiştir⁹⁵. Ayrıca TCK’nın 19 uncu maddesinin 1 inci fıkrasında ifade edilen suçlar açısın-

⁹³ Yargıtay 10. Ceza Dairesi, 18.04.2018 tarihli E. 2014/3756, K.2018/3603 sayılı kararında Sanığa yurtdışında isnat olunan suçun “az olmayan miktarda uyuşturucu madde ticareti yapılmasına yardımcı olma” olduğu; bu suç sebebiyle sanığın Almanya Bremen Eyalet Mahkemesi’nin 27/09/2006 tarihli ve 27KLs 510 Js 900037/06 numaralı kararı ile 2 yıl ve 3 ay hapis cezasına mahkûm edildiği ve kararın kesinleştiği; sanığın “uyuşturucu madde ihraç etme” suçuna iştirak ettiği hususunda kesin ve inandırıcı bir delil bulunmadığı, sabit olan failinin “yurt dışında uyuşturucu madde ticareti yapma” suçunu oluşturduğu, 5237 Sayılı TCK’nın 13. maddesine göre, yurt dışında işlenen uyuşturucu madde ticareti yapma suçundan dolayı Türkiye’de yargılama yapılabilmesi için yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması gerektiği, hüküm verilmiş ise aynı suçtan Türkiye’de yeniden kovuşturma yapılamayacağı, böylece yabancı ülkede hüküm verilmesi halinde de aynı fiilden dolayı birden fazla hüküm verilemeyeceğine dair “non bis in idem” kuralının kabul edildiği gözetilmeden; TCK’nın 13. maddesiyle CMK’nın 223. maddesinin 7. fıkrası uyarınca sanık hakkındaki davanın reddine karar verilmesi yerine mahkûmiyetine hükmolunmasını” bozma gerekçesi saymıştır. (www.Kaanci.com)

⁹⁴ Hafızogulları, s. 44.

⁹⁵ Külçür, s. 232.

dan suç işlendiği yerde lehe olan kanunun Türkiye’de cezalandırmada dikkate alınacağı hususu da gözetildiğinde failin suç olarak düzenlenmemesi halinin her durumda göz önünde bulundurulması gereken lehe bir durum olduğu kabul edilmelidir⁹⁶. Kaldı ki işlendiği yerde kamu düzenini bozmayan ve bu nedenle suç olarak düzenlenmeyen bir fiilden dolayı vatandaşın Türkiye’de cezalandırılmasında bir yarar da bulunmamaktadır.

Yabancı ülkede işlenen suçunu aşağı sınırının bir yıldan az olup olmadığının tespitinde soruşturma evresinde ileri sürülen kanuni ağırlaştırıcı sebebin aşağı sınırı ve kanuni hafifletici nedenlerin yukarı sınırı göz önünde bulundurulur (TCK m. 15). Hapis cezasının seçenek yaptırımlardan biri olması ve diğer seçenek yaptırımın adli para cezası olması halinde yabancı ülkede işlenen bir suç hakkında hiçbir şekilde Türkiye’de soruşturma ve kovuşturma açılmaz (TCK m. 14)⁹⁷.

aa. Failin Türkiye’de Bulunması

Failin Türkiye’de bulunmasından kasıt, mahkeme huzurunda bulunması olmayıp, failin Türkiye sınırları içerisinde bulunmasıdır⁹⁸. Failin Türkiye’de hangi aşamada bulunması ve ne kadar süreyle Türkiye’de bulunması gerektiği hususunda kanunda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak bu hükmün uygulanabilmesi için failin Türkiye’de ikamet etmesine gerek yoktur. Çünkü düzenlemede ikametten değil, bulunmaktan söz edilmektedir. Türkiye’ye geliş nedeninin ve yönteminin veya ayrıca bulunma süresinin de herhangi bir önemi bulunmamaktadır⁹⁹. Ancak failin ülkede bulunma halinin, kendi iradesi doğrultusunda olması gerekir. Dolayısıyla yetki iddiasında bulunan ülkenin failin bulunduğu ülkeyle arasında suçluların iadesi anlaşmasının bulunmaması veya iade anlaşması bulunmakla birlikte işlendiği iddia edilen suçun iade kapsamı dışında bulunduğu hallerde failin iradesine aykırı olarak ele geçirilmesi, teslim edilmesi veya kaçırılması hallerinde Türkiye’de bulunma koşulunun gerçekleşmiş olduğundan söz etmek mümkün değildir¹⁰⁰. Türkiye’de bulunma halinin soruşturma veya kovuşturma aşamasında gerçekleşmesi önemli olmamakla birlikte her durumda suçun yabancı ülkede işlendiği tarihten sonraki bir tarih olması gerekir. Fail Türkiye’ye gelmeden kamu davası açılmış ise, mahkeme tarafından CMK m. 223/8 uyarınca kamu davasının durdurulmasına karar verilmelidir¹⁰¹. Failin, Türkiye’de bulunmaması, hüküm verilmesini engelleyen bir muhakeme şartıdır¹⁰².

⁹⁶ Zafer, s. 636.

⁹⁷ Hafızogulları, s. 44; Zafer, s. 630.

⁹⁸ Külçür, s. 235.

⁹⁹ Taner, s. 224; Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 345.

¹⁰⁰ Külçür, s. 234.

¹⁰¹ Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 345.

¹⁰² Zafer, s. 636; İçel, s. 165.

ab. Bu Suçtan Dolayı Yabancı Bir Ülkede Hüküm Verilmemiş Olması

Kural olarak CMK m. 223 uyarınca kesin hüküm nedeniyle davanın reddi, ancak Türk mahkemeleri tarafından verilmiş bir kararın varlığı halinde mümkündür. Bununla birlikte bazı koşulların varlığı halinde yabancı ülkede verilen kesin bir hükmün varlığı, Türkiye’de ceza yargılaması için bir muhakeme engeli teşkil edebilmektedir (TCK m. 11/1, m. 12/2). Bunun için kesin hüküm verilen ülkenin, Türkiye’nin taraf olduğu Ceza Yargılarının Milletlerarası Değeri Konusunda Avrupa Sözleşmesi’ne taraf olmasına gerek bulunmamaktadır¹⁰³. Düzenlemede hükmün niteliği konusunda bir sınırlama olmadığından yabancı ülkede verilen hükmün içeriği, failin Türkiye’de cezalandırılması için önemli değildir. Hüküm, mahkumiyet veya beraat kararı olabileceği gibi, durma veya düşme kararı da olabilir¹⁰⁴. Dolayısıyla yabancı ülkede verilmiş herhangi bir hükmün varlığı halinde failin Türkiye’de cezalandırılması mümkün gözükmemektedir. Buna karşılık kovuşturmayaya yer olmadığı kararı hüküm sayılmadığından, fail hakkında yurt dışında işlenen suçla ilgili olarak kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmesi, failin Türkiye’de yargılanmasına mani değildir¹⁰⁵. Bir hükmün varlığı için hükmün kesinleşmesi şart ise de cezanın infaz edilmesine gerek yoktur¹⁰⁶. Bununla birlikte yabancı mahkeme hükmünün no bis in idem etkisi yaratabilmesi yani muhakeme engeli oluşturabilmesi için cezanın infazına başlanması olması gerekmektedir¹⁰⁷. Yabancı mahkeme tarafından verilen ve Türk kanunlarına aykırı olmayan hüküm, Türk kanunlarına göre hak yoksunluğu gerektirmesi halinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hak yoksunluklarının geçerli olmasına karar verilir (TCK m. 17)¹⁰⁸.

ac. Suçun Türkiye’de Kovuşturulabilir Olması

Suçun Türkiye’de kovuşturulabilir olup olmadığı Türk kanunlarına göre tayin edilir. Suçun kovuşturulabilir olması, suçun yargı makamları tarafından kovuşturulabilir olmasını, soruşturma şartlarının bulunmasını ifade eder¹⁰⁹. Bazı suçların kovuşturulması bazen şikâyete, bazen izin ve bazen de talebe bağlı kılınabilir. Bu durumda yani kovuşturulması veya soruşturulması şikâyete bağlı olmasına rağmen geçerli ve süresinde bir şikâyetin olmaması veya olmakla beraber şikâyetten vazgeçilmesi veya Adalet Bakanının veya başka bir makamının iznine veya talebine bağlı olmasına rağmen izin veya talebin olmaması halinde suç kovuşturulabilir olmayacağından failin Türk Kanunlarına cezalandırılması

¹⁰³ Zafer, s. 631.

¹⁰⁴ Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 345; Zafer, s. 631; İçel, s. 168. Aksi yönde bkz. Külçür, s. 237.

¹⁰⁵ Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 345; Zafer, s. 631.

¹⁰⁶ Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 346.

¹⁰⁷ Zafer, s. 631.

¹⁰⁸ Zafer, s. 632.

¹⁰⁹ Yaşar/Gökcan/Artuç, s. 347; İçel, s. 165.

mümkün değildir. Ayrıca suçun işlediği tarihten itibaren kamu davasının belli bir süre içinde açılması zorunluluğunun bulunduğu hallerde bu süre içinde kamu davası açılmaması halinde de suç kovuşturulabilir suç vasfını yitirir¹¹⁰.

b. Aşağı Sınırı 1 Yıldan Az Olan Suçlar

Yabancı ülkede işlenen suçun cezasının 1 yıldan az hapis cezasını gerektirmesi halinde failin Türkiye’de yargılanması, zarar görenin veya yabancı hükümetin şikayette bulunmasına bağlıdır (TCK m. 11/2)¹¹¹. Suçun Türk kanunlarına göre şikayete tabi olmasına gerek yoktur. Suçun cezasının alt sınırının 1 yıldan az olması halinde, Türk kanunlarına göre şikayete tabi olmasa bile yabancı ülkede işlenmesi nedeniyle Türkiye’de yargılama yapılması şikayete tabidir.

Suçtan zarar gören yabancı veya vatandaş olabilir. Suçtan zarar gören kişi yabancı ise ve yabancı vatandaş şikayet hakkını kullanmamış ise yabancının vatandaş olan ülkenin şikayet hakkını kullanıp kullanamayacağı hususu tartışmalıdır. Şikayet şahsa bağlı olan bir haktır. Bu hakkın hak sahibi tarafından kullanılmadığı bir durumda hükümetin neye dayalı olarak kullanacağı izaha muhtaçtır¹¹². Ancak açık kanuni düzenleme ışığında yabancı hükümetin şikayet hakkının varlığını kabul etmek gerekir.

Şikayet süresi, Türk kanunlarına göre şikayete tabi suçlardaki şikayet süresine paralel olarak altı ay olarak belirlenmiştir. Ancak altı aylık süre, failin veya failin öğrenilmesinden itibaren değil, failin Türkiye’ye girdiği tarihten itibaren başlar. Failin Türkiye’ye girdiği tarihin zarar gören veya yabancı hükümet tarafından bilinmesine gerek yoktur. Çünkü düzenlemede sürenin, açık bir şekilde giriş tarihinden itibaren hesaplanacağı öngörüldüğünden, sürenin genel kurala göre öğrenme tarihinden itibaren başlatılması mümkün değildir. Kanun Koyucunun, şikayet sürenin başlangıcına dair genel kuraldan ayrılması, şikayet hakkının kullanılmasını zorlaştırdığı gibi bu durum hak arama hürriyetine de aykırılık teşkil etmektedir¹¹³.

Hem suçtan zarar görenin hem de yabancı hükümetin şikayetinin bulunması şart değildir. Birinin şikayetin varlığı, failin Türkiye’de yargılanması için yeterlidir. Şikayet hakkında sahip olan yabancı hükümet, suçun işlendiği devletin hükümetidir. Hükümetin suçtan doğrudan zarar görmesine gerek yoktur. Çünkü şikayet hakkını haiz olarak yabancı hükümet, zarar görenden ayrıca ifade edilmiştir. Zarar gören gerçek kişi olabileceği gibi tüzel kişi de olabilir.

¹¹⁰ Soyaslan, s. 164; İçel, s. 165.

¹¹¹ TCK’daki kavram bütünlüğü açısından yargılanması değil suçun kovuşturulması şikayete bağlı denilmelidir. Bkz. Hafizoğulları, s. 45.

¹¹² Hafizoğulları, s. 45.

¹¹³ Külçür, s. 230.

VI. YABANCI ÜLKEDE YABANCI TARAFINDAN İŞLENEN SUÇLARDA TÜRK MAHKEMELERİNİN YETKİSİ¹¹⁴

A. Genel Olarak

Devletler, yabancı ülkede yabancılar tarafından vatandaşlarına karşı işlenen suçları soruşturmak ve kovuşturmak suretiyle vatandaşlarını korumayı hedeflerler¹¹⁵. Yabancı tarafından yabancı ülkede suç işlenmesi halinde, failin hangi koşullarda Türkiye’de ve Türk kanunlarına göre kovuşturulabileceği TCK’nın 12 nci maddesinde düzenlenmiştir. Yabancı ülkede vatandaş tarafından işlenen suçların yargılama koşullarının aksine burada işlenen suçun cezasına göre bir ayırım yapılarak yargılama koşulları belirlenmemiştir. Buradaki düzenlemede esas alınan ilke mağdura göre şahsilik ilkesidir. Önemli olan suçun kime karşı işlendiği hususudur¹¹⁶. Suçun Türkiye’nin zararına karşı işlenmesi hali, hükmün 1 inci fıkrasında, Türk vatandaşına veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisinin zararına işlenmesi hali 2 nci fıkra, mağdurun yabancı olması hali ise 3 üncü fıkra düzenlenmiştir. Üç ayrı durumda yabancı ülkede işlenen suçun failinin Türkiye’de yargılanması farklı koşullara bağlanmıştır. Ancak kimse karşı işlendiğine bakılmaksızın yabancı tarafından işlenen suça tekabül eden kanun maddesinde hapis cezası ile para cezası seçimlik ceza olarak öngörülmüş ise o suçtan dolayı Türkiye’de soruşturma ve kovuşturma açılmaz (TCK m. 14).

Yabancı tarafından işlenen suçun müşterek faillerinden veya şeriklerinden birinin Türk olması halinde, 13 üncü maddede düzenlenen suçlar hariç, takip şartlarının farklılık nedeniyle bir kısım güçlükler yaşanabilir. Bu nedenle böyle durumlar için yabancı ile Türk vatandaşı arasındaki takip şartlarındaki farklılıkların giderilmesinde yarar görülmektedir¹¹⁷.

B. Yetki Koşulları

1. 13. Maddede İşlenen Suçlar Bakımından

TCK’nın 13 üncü maddesinde belirtilen suçlar açısından suçun vatandaş tarafından işlenmesi ile yabancı tarafından işlenmesi arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır. Mağdura göre şahsilik ilkesinin uygulanabilmesi için suçun devleti koruma ve evrensellik ilkesi kapsamında kalan suçlardan olmaması gerekir¹¹⁸. Dolayısıyla 13 üncü maddede belirtilen suçlar yönünden yukarıda vatandaş ile ilgili olarak yapılan açıklamalar yabancı için de geçerlidir.

¹¹⁴ Düzenlemenin yabancıların Türk kanunlarını bilmemesi açısından eleştirisi için bkz. **Külçür**, s. 243.

¹¹⁵ **Zafer**, s. 637.

¹¹⁶ **Zafer**, s. 637; **Demirbaş**, s. 173.

¹¹⁷ **Erem**, Ümanist Doktrin, s. 185.

¹¹⁸ **Zafer**, s. 637.

2. Diğer Suçlar Bakımından

a. Suçun Türkiye'nin Zararına İşlenmesi

Yabancı bir ülkede Türkiye'nin zararına işlenen bir suç hakkında Türkiye'de kovuşturma yapılabilmesi için suçun cezasının aşağı sınırının en az bir yıl olması, suçun Türkiye'nin zararına işlenmesi, failin Türkiye'de bulunması ve Adalet Bakanının talebinin bulunması gerekir (TCK 12/1). Bu koşullardan birinin eksik olması halinde fail hakkında Türkiye'de yargılama yapılması mümkün değildir.

Suçun cezasının aşağı sınırının en az bir yıl olup olmadığı hususu Türk kanunlarına göre belirlenir. Suçun işlendiği yerin suçla ilgili öngördüğü cezanın hükmün uygulanması açısından bir önemi bulunmamaktadır. Yabancı ülkede işlenen suçunu aşağı sınırının bir yıldan az olup olmadığının tespitinde soruşturma evresinde ileri sürülen kanuni ağırlaştırıcı sebebin aşağı sınırı ve kanuni hafifletici nedenlerin yukarı sınırı göz önünde bulundurulur (TCK m. 15).

Suçun Türkiye'nin zararına olmasından ne kastedildiği hususunda kanunun lafzında ve gerekçede bir açıklık bulunmamaktadır. Suçun Türkiye'nin zararına işlenmesinden maksat, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, suçtan doğrudan doğruya zarar görmesidir. Yani bir kamu tüzel kişisi olarak devletin sahip olduğu hak ve çıkarların zedelenmesi halidir. Bir başka anlatımla işlenen suçla ihlal edilen ve ceza ile korunan hukuki değer ve menfaatin hamilinin devlet olduğu durumlarda o suçun Türkiye'nin zararına işlendiğinin kabulü gerekecektir¹¹⁹. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları veya Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişileri aleyhine işlenen tüm suçlar, bu kapsamda değerlendirilmez. Kaldı ki yabancı ülkede işlenen suçun vatandaş veya özel hukuk tüzel kişileri aleyhine işlenmesi hali 12 nci maddenin 2 nci fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir. Zarar, doğrudan doğruya veya dolaylı maddi, ekonomik, siyasi, ahlaki, toplumsal olabilir¹²⁰. Türkiye Cumhuriyet Devletinin maddi zarara uğramasının yanı sıra manevi şahsiyetinin zedelenmesine yol açan suçlar da Türkiye zararına işlenmiş sayılır.

Failin, Türkiye'de bulunması şartının aranması, yabancı ülkelerde işlenen suçlarda kamu ilgisinin azlığı sebep olarak kabul edilmektedir. Kanunda öngörülen bu şart bir cezalandırma şartı değil, dava şartıdır¹²¹. Failin Türkiye'de bulunduğu süre ve bulunma maksadının bir önemi yoktur.

Bu suçlar hakkında Türkiye'de Türk kanunlarına göre yargılama yapılması için Adalet Bakanının talepte bulunması gerekir. Ancak rüşvet ve nüfuz ticareti suçlarında Türkiye'de yargılama yapılması için Adalet Bakanının talepte bulunmasına gerek bulunmamaktadır (TCK 12/5).

¹¹⁹ **Hafizoğulları**, s. 46.

¹²⁰ **Erem**, Ümanist Doktrin, s. 184.

¹²¹ **Erem**, Ümanist Doktrin, s. 181; Aksi görüş için bkz. **Hafizoğulları**, s. 42.

Aynı suç nedeniyle fail olan yabancının yabancı mahkemede yargılanmış olması, Türkiye’de yargılanmasına engel değildir¹²². Ancak failin yabancı mahkemede mahkum edilmesi veya herhangi bir nedenle davasının veya cezasının düşmesi veya beraat etmesi yahut suç kovuşturulmaktan çıkmış olması halinde yabancının Türkiye’de tekrar yargılanması Adalet Bakanın talebine bağlıdır (TCK 12/4). Buna mukabil, yabancı memlekette hüküm verilmemiş olan veya Türkiye’de işlemiş olduğu suçtan başka bir suç için hüküm verilmiş olan yabancının Türkiye’de yargılanması için Adalet Bakanının talebine ihtiyaç yoktur¹²³. Bunun gibi hüküm sayılmayan usuli muameleler çerçevesinde verilen kararların varlığı halinde dahi Adalet Bakanının talebine ihtiyaç bulunmamaktadır¹²⁴. Yabancı mahkemede verilen hüküm infaz edilmemiş ise ve Türkiye’de infazı söz konusu ise bu durumda 6706 sayılı Ceza Konularda Uluslararası Adli İşbirliği Kanunu’nun 26 ncı maddesinde belirtilen şartların gerçekleşmesi cezanın Türkiye’de infazı mümkündür.¹²⁵

b. Suçun Türk Kanunlarına Göre Kurulmuş Tüzel Kişilere veya Türk Vatandaşlarına Karşı İşlenmesi (TCK m. 12/2)

Türk kanunlarına göre aşağı sınırı en az bir yıl hapis cezasını gerektiren suçların yabancı bir ülkede Türk vatandaşı veya Türk Kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisi zararına işlenmesi halinde failin Türk kanunlarına cezalandırılması için failin Türkiye’de bulunması ve bu suçtan dolayı yabancı ülkede hüküm verilmemiş olması gerekir (TCK 12/2).

Zararına suç işlenen kişinin, suçun işlendiği sırada Türk vatandaşı olması gerekir. Türk kanunlarına göre kurulmuş özel hukuk tüzel kişisi kapsamına, Türk kanunlarına göre kurulan vakıf, dernek ve her türlü şirket girer¹²⁶. Özel hukuk tüzel kişisinin kurucularının, sermayedarlarının tabiiyetinin bir önemi bulunmamaktadır. Önemli olan özel hukuk tüzel kişisinin Türk kanunlarına göre kurulmuş olmasıdır. Kamu hukuku tüzel kişileri bu kapsamda değerlendirilmez. Kamu hukuku tüzel kişileri zararına işlenen suçun, Türkiye zararına işlendiği farz edilip 12 nci maddenin 1 inci fıkra kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

Failin cezalandırılması için suçtan zarar görenin suç nedeniyle şikayette bulunması gerekir (TCK m. 12/2). Şikayet süresi ve sürenin başlangıcı ile ilgili

¹²² Yargıtay 18.Ceza Dairesi 30.03.2015 tarihli E. 2015/134, K.2015/48 sayılı kararında göçmen kaçakçılığı suçunda, göçmenlerin Türkiye’den çıkış yaptıkları anda suçun tamamlanacağı, dolayısıyla failin Yunanistan kara sularında yakalanmasının, suçun Türkiye’de işlenmiş sayılmasına engel teşkil etmeyeceği, fail Yunan Mahkemelerinde yargılanıp mahkum olsa bile Türkiye’de tekrar yargılanması gerektiği sonucuna varmıştır. (www.kazancı.com)

¹²³ Erem, Ümanist Doktrin, s. 146.

¹²⁴ Erem, Ümanist Doktrin, s. 166.

¹²⁵ Külçür, s. 290.

¹²⁶ Hafizoğulları, s. 47.

olarak TCK 11 inci maddesinin 2 nci fıkrasındaki düzenlemenin aksine 12 nci maddenin 2 nci fıkrasında özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu durumda TCK'nın 73 üncü maddesindeki genel kural geçerliliğini korur. Dolayısıyla şikayet süresi, zarar görenin fiili ve failin kim olduğunu bildiği ve öğrendiği tarihten itibaren başlar. Şikayet süresi öğrenme tarihinden itibaren altı aydır.

c. Mağdurun Yabancı Olması Hali

Yabancı bir ülkede yabancı aleyhine işlenen suçun Türkiye'de yargılanabilmesi için suçun Türk kanunlarına göre aşağı sınırının üç yıldan az olmaması (TCK m. 12/3-a) ve ayrıca suç için öngörülen hapis cezasının adli para cezası ile seçimlik ceza olmaması gerekir (TCK m. 14). Ayrıca suçun işlendiği yabancı ülke ile suçluların geri verilmesi anlaşması bulunmaması veya geri verilme isteminin suçun işlendiği ülkenin veya failin uyruğunda bulunduğu Devletin hükümeti tarafından kabul edilmemiş olması gerekir (TCK m. 12/3-b). Bu hüküm ikame yargı ilkesinin bir yansıması olarak kabul edilmektedir¹²⁷.

Her ne kadar düzenlemede failin Türkiye'de yargılanması için Türkiye'de bulunması bir koşul olarak ifade edilmemiş ise de öncelikle failin suç işlediği iddia edilen ülkeye iadesiyle ilgili bir sürecin takip edilmesinin zorunlu kılınması ve failin iade işlemlerine konu edilebilmesi için Türkiye'de bulunması gerekliliği karşısında, Türkiye'de yargılama yapılabilmesi için failin Türkiye'de bulunması gerektiği açıktır¹²⁸.

Mağdurun yabancı olması halinde failin Türkiye'de yargılanması, Adalet Bakanının talebine bağlıdır (TCK 12/3).

SONUÇ

Ceza kanunlarının yer bakımından uygulanması ile ilgili ülkesellik, şahsilik karma sistem, adalet ve evrensellik sistemi, ikame yargı yetkisi sistemi gibi sistemlerin biri veya birkaçı esas alınarak ulusal düzenlemeler yapılabilmektedir. Türk Ceza Kanunu'nda esas itibarıyla ülkesellik sistemi tercih edilmekle birlikte, şahsilik ilkesi, evrensellik ilkesi ve ikame yargı ilkelerine de yer verildiği görülmektedir. TCK 8 vd. hükümler dikkate alındığında ülke sınırları içinde işlenen suçlarda Türk mahkemelerinin yetkili olduğu Türk kanunlarının münhasıran uygulanacağı kabul edilmekle birlikte yabancı ülkede işlenen birçok suçun da şahsilik ve evrensellik ilkeleri uyarınca Türk mahkemeleri tarafından belirli koşullarının varlığı halinde yargılama konusu yapılabileceği kabul edilmiştir. Bir başka deyişle kovuşturma ve cezalandırma yetkisi açısından egemenlik hakkının kapsamının bir hayli geniş tutulduğunu söylemek mümkündür.

Türk mahkemelerinin yetkisi ve Türk kanunlarının uygulanabilirliği konusunda suçun işlendiği yer, yabancı ülke, vatandaş ve yabancı kavramlarına veri-

¹²⁷ Zafer, s. 639; Koca/Üzülmez, s. 754.

¹²⁸ Külçür, s. 249.

lecek anlamlar da önem kazanmaktadır. Suçun işlendiği yer hususunda TCK'nın 8 inci maddesinin 1 inci fıkrasındaki düzenleme, karma nazariye dikkate alınarak icra hareketlerinin kısmen dahi Türkiye'de işlenmesi veya sadece neticenin Türkiye'de işlenmesi halinde dahi suçun Türkiye'de işlenmiş sayılacağını öngördüğünden bu yönüyle de yargı yetkisinin kapsamı genişletmiş olmaktadır.

5237 sayılı TCK'da mülga 756 sayılı TCK'dan farklı olarak vatandaşlık tanımı yapıldığından, vatandaşlık bağının hangi zamanda aranacağına dair geçmiş dönemdeki tartışmalara son verilmiş gözükmektedir. Buna göre vatandaşlık bağı açısından esas alınacak zaman, suçun işlendiği andır. Ayrıca her ne kadar TCK'da yabancının tanımı yapılmamış ise de vatandaş kavramından hareketle ve diğer mevzuat hükümleri de nazara alınarak yabancının tarif edilmesi mümkündür.

Türk Ceza Kanunu'nda yabancı ülke tanımlanmadığı gibi ceza mevzuatımızda bu anlamda bir kavram birliğinden de söz etmek mümkün değildir. TCK'nın 19 uncu maddesinde *“Türkiye'nin egemenlik alanı dışında işlenen suçlar”* deyiimi kullanıldığı gibi bir kısım özel suç tiplerinde de yabancı ülke anlamında suçun *“yurt dışında”* işlenmesinden söz edilmiştir. Mahkemelerin yetkisini düzenleyen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 14 üncü maddesinde *“yabancı ülkede işlenen suçlar”* ibaresi kullanılmıştır. Esasında TCK'nın 8 inci maddesinde Türkiye ülkesinin kapsamı tayin edildiğine göre, Türkiye ülkesinin dışındaki yerleri yabancı ülke kapsamında değerlendirmek uygun olacaktır.

Türk Ceza Kanunu'nda genel olarak memuriyet kavramının terk edilip yerine kamu görevlisi kavramı tercih edilmiş iken memuriyet kavramının TCK 12 nci maddesinde muhafaza edildiği görülmektedir. Düzenlemede memuriyet kavramının tercih edilmesi ilk bakışta hükmün kapsamını daraltmış gözükse de devamında *“veya görev”* ibaresi, memuriyet kavramının tercih edilmesindeki sakıncaları bertaraf etmiş gözükmektedir. Başka bir deyişle *“Türkiye namına memuriyet veya görev üstlenmek”* ibaresini bir bütün olarak *“kamu görevlisi”* kavramına eşdeğer olarak görülebilir.

Yurt dışında Türkiye namına memuriyet ve görev ifa edenlerin görevleri nedeniyle işledikleri suçlar, Türk Ceza Kanunu'nun 333 üncü maddesinin 3 üncü fıkrasındaki suç tipiyle sınırlı değildir. Zira TCK 10 uncu maddesi kapsamında ifade edilen suç tipi esas itibarıyla tipik bir görev suçu tanımlamasıdır. Görev suçu, ifa edilen görev nedeniyle işlenen tüm suçları kapsar. Bunun kapsamına görevi kötüye kullanma suçu girebileceği gibi görev nedeniyle işlenen diğer suçlar da girer.

KAYNAKÇA

- Akbulut**, Berrin: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 3. B., Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- Akbulut**, Berrin: “Ceza Hukukunda Suçun İşlendiği Yer”, 3. Yılında Yeni Ceza Adalet Sistemi, Seçkin Yayınevi, Ankara 2009.
- Aydın**, Devrim: Ceza Kanunlarının Yer Yönünden Uygulanması, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, C. 4, S. 94, Ankara, 2011, s. 131-148.
- Demirbaş**, Timur: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 11. B., Seçkin Yayınevi, İzmir 2016.
- Demirağ**, Fahrettin: Türk Ceza Kanununun Genel Hükümleri Işığında Askeri Ceza Kanunu, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.
- Dönmezer**, Sulhi/**Erman**, Sahir: Nazari ve Tatbiki Ceza Hukuku Umumi Kısım, 4. B, C. 2, İstanbul 1969.
- Erem**, Faruk: Ümanist Doktrin Açısından Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 8. Baskı, C. 1, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Göğer**, Erdoğan: Türk Tabiiyet Hukuku, 3. B., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1975.
- Gözübüyük**, Abdullah Pulat: Devletlerarası Ceza Hukuku, Türk Hukuk Kurumu Yayınları, Ankara 1959.
- Hafızoğulları**, Zeki: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, US-A Yayıncılık, Ankara 2008.
- Hakeri**, Hakan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 19. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2016.
- İçel**, Kayıhan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınları, İstanbul 2016.
- Kangal**, Zeynep T.: Askeri Ceza Hukuku, 2. B., Seçkin Yayınevi, Ankara 2012.
- Karakoç**, İrem: Hukuk Tarihinde Yabancılık- Vatandaşlık Statüsü, Yetkin Yayınları, İzmir 2012.
- Koca**, Mahmut, “Türk Ceza Kanunu’nun Yer Bakımından Uygulanması”, Hukuk ve Adalet Eleştirel Hukuk Dergisi, Yıl 2, 2005/5.
- Koca**, Mahmut/**Üzülmez** İlhan: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2016.
- Özbek**, Veli Özer/**Doğan**, Koray/**Bacaksız**, Pınar/**Tepe**, İlker: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi.
- Soyaslan**, Doğan: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. B, Yetkin Yayınları, Ankara 2014.
- Seviğ**, Muammer Reşit: Devletler Hususi Hukuku, C. 1, 2. Bası, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul 1947.

- Şahin**, İlyas: Ceza Kanunlarının Yer Bakımından Uygulanması ve Türk Ceza Kanununda Esas Alınan İlkeler, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Kayseri 2015, s. 107-144.
- Taner**, Tahir: Ceza Hukuku Umumi Kısım, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1953.
- Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Önok**, R. Murat: Uluslararası Ceza Hukuku, 4. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017.
- Tezcan**, Durmuş: “Yurt Dışında İşlenen Suçlarda Türk Hukuku Bakımından Yabancı Ceza Kanunun Değeri Sorunu” Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Ankara 1984.
- Onar**, Erdal/**Tiryakioğlu**, Bilgin: “1982 Anayasasında Milletvekilliği Vatandaşlık İlişkisi (Merve Safa Kavakçı Olayı)”, Av. Dr. Faruk Erem Armağanı, Ankara 1999.
- Özen**, Mustafa: Ceza Hukuku Genel Hükümler Dersleri, Adalet Yayınevi, Ankara 2017.
- Özgenç**, İzzet: Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, 13. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara 2017.
- Yaşar**, Osman/**Gökcan**, Hasan Tahsin/**Artuç**, Mustafa: Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu, 2. Baskı, C. 1, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.
- Yıldız**, Ali Kemal: “2007 tarihli Türk İnternet Kanunu ve İnternet Süjelerinin Cezalandırılabilirliği”, Alman- Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku, C. 1, YÜHFY: 17, İstanbul 2010.
- Zafer**, Hamide: Ceza Hukuku Genel Hükümler, 5. B., Beta Yayınları, İstanbul 2015.

